

Post Otistik İktisat: İktisat Eğitimi ve Neoklasik İktisat Eleştirisi

Yılmaz AYDIN*

ÖZ

Neoklasik Teori, 1929 Büyük Buhranı ve ardından Genel Teori'nin yayımlanması ile birlikte Kuhn'cu anlamda bir kriz yaşamış, ancak belirli bir süre sonra bu kriz aşılmış, başka bir deyişle paradigma değişimi gerçekleşmemiştir. Başka bir ifadeyle, Neoklasik Teori, geliştirildiği dönemden itibaren kısa süreli kriz dönemi hariç günümüze kadar "normal bilim" olma özelliğini korumuştur. Literatürde oldukça geniş yer bulan eleştirilere rağmen Neoklasik teori ve bu teorinin çağdaş versiyonları iktisat eğitiminde, özellikle lisans düzeyinde, neredeyse geçerli tek yaklaşım olarak okutulmaktadır. Neoklasik iktisat eleştirisi olarak ortaya çıkan Post Otistik İktisat Hareketi'nin önemli özelliği, iktisat eğitiminin öznesi, teknik anlamda "çaktısı" olarak adlandırılabilir olan öğrenciler tarafından geliştirilmesiydi. 2000 yılında Fransa'da bir grup iktisat öğrencisi tarafından başlatılan Post Otistik İktisat, anaakım ya da Neoklasik iktisatı eleştiren farklı grupların oluşturduğu bir harekettir. Öğrenciler, yayımladıkları bildirilerde kurgusal dünyalardan kurtulmak istediklerini, matematiğin kontrolsüz kullanımına karşı olduklarını ve iktisattaki yaklaşımlarda çoğulculuk taraftarı olduklarını ifade etmişlerdir. Post Otistik İktisat Hareketine göre mevcut iktisat eğitimi, daha doğrusu iktisat eğitiminin büyük bölümünü kapsayan Neoklasik teori ve Neoklasik teoriden türetilen yaklaşımlar, genel olarak bu beklentileri karşılamaktan uzaktır. Öğrenciler bildirilerinde üniversite eğitiminin iki temel özelliği, derslerin çeşitliliği ve öğrencinin eleştirel düşünce ile eğitilmesi gerekliliğini vurgulamaktadır. Ancak Neoklasik yaklaşımda bunların ikisi de mümkün değildir ve ikincisi çoğu zaman aktif biçimde caydırılmaktadır. Hareketin temsilcileri, Neoklasik teorinin yanısıra Marksist, Keynesyen, Kurumsalcı ya da Evrimci iktisat gibi alternatif teorilerin de öğretilmesi gerektiğini savunmaktadır. Post Otistik İktisat yaklaşımına göre, teknik olarak donanımlı, ancak sosyoloji, tarih ve kendi disiplinlerinin gelişimi anlamında yetersiz iktisatçıların yetiştirilmesinin temel nedeni matematiğin aşırı bir şekilde kullanılmasıdır. Bu çalışmanın amacı, Post Otistik İktisat hareketinin görüşlerini açıklamak ve bu anlamda iktisat eğitiminin belirtilen özelliklerini tartışmaktır. Çalışma Giriş ve Sonuç bölümleri dışında üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Post Otistik Hareketi'nin ortaya çıkışı ve temel özellikleri açıklanmaktadır. İkinci bölümün konusu Hareket'in eleştirilerinde temel öneme sahip Neoklasik iktisadın eleştirisi yer almaktadır. Üçüncü ve son bölümde iktisat eğitimine ilişkin tartışmalara yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Post Otistik İktisat, Neoklasik İktisat, Klasik İktisat, İktisat Eğitimi, Mikro Ekonomi

Post-Autistic Economics: Criticism of Neoclassical Economics and Economics Education

ABSTRACT

Neo Classic Theory entered into a crisis in the sense of Kuhn's approach to the crisis after the 1929 economic crisis and the publication of the General Theory, but after a while this crisis was surpassed and a paradigm change could not be realized. In other words, Neo Classic Theory, with the exception of this short period of crisis became the "normal science". In spite of many critics existing largely enough in the literature, Neoclassic Theory and its actual versions were educated as the only relevant approach to the economy during the University economy education. The particularity of the Post Autistic Economy Movement as a critic of Neo Classic economy is that it was developed by the students," who had been the subject of the economy education, technically "output" of this system. Post-Autistic Economics (PAE) is a movement of different groups of economists critical of the mainstream or neoclassical economics. It was initiated by a group of dissatisfied students of economics in France in 2000. The Students in their petitions declare that they wish to escape from imaginary worlds, they oppose the uncontrolled use of mathematics as an end in itself and they are for a pluralism of approaches in economics. According to the proponents of Post-Autistic Economics Movement, the teaching of economics offered by universities today is essentially a reflection of neoclassical theory or similar approaches derived from it. Therefore, it does not generally answer the expectations of students. It has been proposed that two fundamental features of university education should be the diversity of the theoretical approaches introduced in economics courses and the training of students in critical thinking. But under the neoclassical regime in higher education, neither is possible, and often the latter is deliberately discouraged. The members of the movement demand that alternative theories such as Marxian, Keynesian, and institutional and evolutionary economics be taught alongside the neoclassical theory in universities. The Post-Autistic Movement argues that the excessive use of mathematics is responsible for producing economists who are brilliant technically but ignorant of basic facts in sociology, history, and the development of their own discipline. Thus, the aim of this study is to explain of the fundamental suggestions of the Post-Autistic Economics in particular and to discuss the present state of the education of economics in universities in general. This works includes two chapters with an introduction and conclusion. In the first chapter, the creation process of the Post Autistic economy movement and its main characteristics were narrated. The second chapter includes a critic of the Neo Classic economy movement. The last and third chapter is about the debates about economy education.

Keywords: Post-Autistic Economics, Neoclassical Economics, Classical Economics, Education of Economics, Microeconomics

* Yrd. Doç. Dr., Nişantaşı Üniversitesi, yilmaz.aydin@nisantasi.edu.tr

Makalenin Gönderim Tarihi: 02.11.2015; Makalenin Kabul Tarihi: 31.03.2016

1. Giriş

Neoklasik Teori, 1929 Büyük Buhranı ve ardından Genel Teori'nin yayımlanması ile birlikte Kuhn'cu anlamda bir kriz yaşamış, ancak belirli bir süre sonra bu kriz aşılmış, başka bir deyişle paradigma değişimi gerçekleşmemiştir. Geliştirildiği dönemden itibaren kısa süreli kriz dönemi hariç günümüze kadar “normal bilim” olma özelliğini korumuştur. Literatürde oldukça geniş yer bulan eleştirilere rağmen Neoklasik teori ve bu teorinin çağdaş versiyonları iktisat eğitiminde, özellikle lisans düzeyinde, neredeyse geçerli tek yaklaşım olarak okutulmaktadır. Neoklasik iktisat eleştirisi olarak ortaya çıkan Post Otistik İktisat Hareketi'nin önemli özelliği, iktisat eğitiminin öznesi, teknik anlamda “çıktısı” olarak adlandırılabilir olan öğrenciler tarafından geliştirilmesiydi.

2000 yılında Fransa'da bir grup öğrenci tarafından kaleme alınan bildiride iktisat eğitimine ilişkin eleştiriler kaleme alınmış ve kökten reform talepleri dile getirilmişti. Buna göre iktisat eğitimi, büyük oranda aşırı doktriner bir özelliğe sahip Neoklasik teoriyi ya da Neoklasik teoriden türetilmiş yaklaşımları kapsamaktadır. Birçok kurgusal varsayım ile oluşturulan modelleri kapsayan Neoklasik ekolün gerçek dünyadaki olayları açıklamaya yetmemesi öğrencilerin çıkış noktasıydı. Öğrencilerin eleştirdikleri konuların başında matematiğin iktisat eğitiminde gerekliliği kabul edilmekle birlikte, aşırı matematik ağırlıklı iktisat eğitiminde, matematiğin iktisadi anlamak için bir araç olmasının ötesine geçerek kendi başına bir amaç olarak öğretilmesi, başka bir ifadeyle “misafirlikten ev sahipliğine” terfi etmesidir. Ayrıca öğrencilere göre, iktisat eğitimi, iktisadi sorunlara yönelik yaklaşımlardan sadece biri olan Neoklasik iktisadın öğretildiği bir alan olmamalı, çoğulcu olmalıdır. İktisat teorisi derslerinde Neoklasik teorilerin yanı sıra Klasik Politik İktisat, Marksist, Post Keynesyen, Kurumsal İktisat vb. teoriler de öğretilmeli ve Neoklasik teori sadece bunlardan biri olarak müfredatta yer almalıdır. Bildiri ile başlayan girişim zamanla diğer ülkelerdeki öğrenci ve öğretim üyeleri tarafından desteklendi ve Post Otistik İktisat Hareketi adını aldı. Burada, “anormal sübjektiflik, gerçeklerden çok hayal dünyasını tercih etmek” anlamına gelen “otistik” kelimesi özellikle seçilmişti. Bir grup öğrenci tarafından başlatılan “Hareket” Fransa’da hızla yayıldıktan sonra Türkiye de dahil olmak üzere tüm dünyada Nobel ödüllü Robert Solow başta olmak üzere birçok ünlü iktisatçının katılımı ile akademik camiada önemli tartışma haline geldi.

Bu çalışmada, Neoklasik iktisat eleştirisi, Post Otistik İktisat Hareketi açısından ele alınacaktır. Çalışma, Giriş ve Sonuç bölümleri dışında üç bölümden oluşmaktadır. Post Otistik Hareket, tarihçesi ile birlikte genel hatları ile birinci bölümde ve Neoklasik iktisadın temel özellikleri, hangi varsayımlara dayandığı ise ikinci bölümde incelenecektir. Üçüncü bölümde iktisat eğitimine ilişkin tartışmalara yer verilmektedir.

2. Post Otistik İktisat Hareketi

Post Otistik İktisat Hareketi'nin çıkış noktası genel olarak iktisat eğitiminden duyulan hoşnutsuzluktur. Öğrenciler ve öğretim üyelerinin ortak görüşlerini içeren eleştirilerin merkezinde matematiğin aşırı ya da kontrolsüz kullanımı, iktisat derslerinde öğretilen teorilerin gerçekliği açıklamaması ve derslerde farklı iktisadi görüşlere yer vermek yerine daha çok Neoklasik yaklaşımın öğretilmesi, başka bir ifadeyle eğitimde çoğulculuğun söz konusu olmaması yer almaktadır.

2.1. Hareketin Ortaya Çıkışı

Post Otistik İktisat Hareketi, Fransa’da bir grup öğrencinin yayınladıkları bildiri ile 2000 yılının Mayıs ayında kendini duyurmuştur. Öğrenciler yayınladıkları bildiride, artık kendilerine empoze edilen otistik bir eğitimi istemediklerini belirtiyorlar ve iktisat eğitiminden duydukları hoşnutsuzluğu ifade ediyorlardı (Acar v.d., 2004; s.11).

İktisat eğitimine yönelik eleştirilerin içeriğini yansıtan “otistik” kelimesi bilinçli olarak seçilmişti. Anormal sübjektiflik, gerçeklerden çok hayal dünyasını tercih etmek anlamında kullanılan otistik kelimesi, psikolojide genel olarak sosyal ilişki, iletişim kurma ve davranış tarzı anormalliklerinin görülmesi olarak tanımlanmaktadır (Ruben, 2012; s.12). Buna göre, Neoklasik teori gerçekçilikten ve pratikten uzak anlamına gelen otistik sıfatıyla nitelendirilmekte ve üniversitelerde iktisat eğitimi müfredatının değişmesi talep edilmektedir. Öğrenciler, gerçek yaşamdan kopuk olmayan, iktisadi olayların anlaşılmasını sağlayan ve böylece iktisadi sorunlara etkili ve geçerli çözümler üretebilen “post otistik” bir iktisadın gerekliliğini vurgulamaktadır (Ardıç, 2004; s.8). Hareket, önceleri Fransa’da öğrenciler arasında taraftar toplarken, 2000

yılının Haziran ayında Le Mond'un bildiriye haber yapması ile birlikte bütün dünyada tartışılmaya başlandı. Fransa'da önemli gazete ve dergilerin konuya geniş yer vermesi konunun uzun süre gündemde kalmasını sağladı. Tartışmanın önemli boyutlara ulaşması ile hükümet konuya müdahale etmek zorunda kaldı ve Fransa Eğitim Bakanı konuyla yakından ilgileneceğini bildirdi (Fullbrook, 2002; s.15).

Bu gelişmenin ardından, Fransa'da iktisat eğitiminin incelenmesi için bir ekip kurularak öğrencilerle görüşmeler yapıldı. Ekip tarafından hazırlanarak hükümete sunulan raporda, eğitimde çoğulculuk talebine değinilmemekle birlikte genel olarak eleştirilerde haklılık payı olduğu belirtilmekteydi. Bu arada üniversitelerde konuyla ilgili tartışmalar yapılıyor, konferanslar düzenleniyor ve bildiriler yayınlanıyordu. Tartışmalarda, çok satan iktisat kitaplarının eleştirisi, mikroekonomi derslerinin gerçekle ilişkisi gibi konular ön plana çıkmaktaydı. Üniversitelerde bu gelişmeler yaşanırken, 31 Ekim 2000 tarihinde Le Monde'da yayınlanan 8 makale ile muhalif hareket de tartışmaya katıldı. Muhaliflerin bu hareketi, Post Otistik İktisat hareketinin kamuoyu önünde daha da güçlenmesini sağladı (Acar, 2004; s.12-13). Geline nokta, Post Otistik İktisat Hareketi <http://www.paecon.net> sitesinde internet üzerinden tüm dünyaya yayılmış durumdaydı. İlk sayısı 2000 yılının Eylül ayında yayımlanan *post-autistic economics newsletter* daha sonra *post-autistic economics review* adıyla tüm dünyada akademisyenler arasında önemli bir tartışma platformu haline gelmişti (Fullbrook, 2002; s.22). 2008 yılında otizm kelimesinin politik olarak uygun olmakla birlikte bilimsel literatüre hitap etmediği tespitiyle isim değişikliğine gidilerek *real-world economics review* adı kullanılmaya başlanmıştır (Altunöz, 2014; s.46).

Hareketin Fransa'da başlaması, Fransız aydınlarının tarihsel olarak her zaman radikal eğilimlere sahip olması ve Fransa'da sosyal bilimlerin önemli olması ile açıklanabilir. Tarih, siyaset bilimi ve felsefenin önemli olduğu Fransa'da, iktisat eğitimi son yıllarda hızla ortodoksluğun etkisi altına girmeye başlamıştı. İktisatta bu gelişmelerin yaşandığı dönemde, Paris'te 1992 yılında iktisatla ilgili olarak Edmond Malinvaud tarafından ifade edilen görüş, post otistik iktisat hareketi ile anlatılmak istenen eleştirileri özetliyordu. Malinvaud tarafından bu tarihte bir konferansta dile getirilen iktisat eleştirisine göre, iktisat toplumla değil, hipotez testiyle ilgili bir araştırma alanıdır (Acar, 2004; s.13-14).

Öğrencilerin eleştirileri ya da otistik iktisat tanımları başlıca üç noktada yoğunlaşmaktadır. Bunlar, mevcut iktisat eğitiminin gerçeklerden kopuk olması yani kurgusalılığı, matematiğin iktisat eğitiminde araç olmanın ötesinde amaç haline gelmesi ile kontrolsüz kullanımı ve iktisattaki yaklaşımların çoğulcu olmaması, başka bir ifadeyle Neoklasik yaklaşımın tek öğretisi olmasıdır (Devine, 2007; s.37).

2.2. Post Otistik Hareketinin Temel Özellikleri

Neoklasik iktisadın bilimselliğini sorgulayan ve bu iktisadın gerçek olgular üzerine odaklanmadığını iddia eden öğrencilere göre, bir teorinin geçerliliği ve uygunluğu yalnızca gerçeklerle yüzleşerek sağlanabilir. Bu nedenle, deneysel geçerliliği göz önüne alınmadan teorilerin öğretildiği bir iktisat eğitiminin değiştirilmesi talep edilmektedir. Bu bağlamda, akademik dilde iktisat biliminin gerçeklikle bağlantısını kopardığı ve içe dönükleştiği tespiti yapılmaktadır (Morrison, 2004; s.219). İktisat bilimi, iktisat eğitiminde tek geçerli görüş olarak sunulan Neoklasik yaklaşımı ifade etmekte ve bu yaklaşımda kendi içinde tutarlı, mükemmel modellerin gerçek dünyanın sorunlarının anlaşılmasına yardımcı olmaktan uzak olduğu belirtilmektedir. Yayınlanan bildirilerde ve tartışmalarda iktisat derslerinde öğretilen teorilerin yaşanan iktisadi olayların anlaşılması için yeterli olmadığı vurgulanıyordu. Mikroekonomi derslerinin niteliği tartışmanın merkezinde yer almaktadır. Bu konuda, Fransız İktisatçı Guerrin, üzerinde biraz düşünüldüğünde mikroekonominin tamamen "Neoklasik teori" olduğunu ve mikroekonominin varsayımlarının hiçbir şekilde geçerli olmadığını savunmaktadır (Guerrin, 2004a; s.55). Tartışmaya katılan Raveaud, Guerrin'in Neoklasik teori konusunda dünyanın en iyi uzmanlarından biri, belki de en iyisi olduğunu vurguladıktan sonra, gerçekliğin Robinson ve Cuma öykülerinde anlatılandan çok daha karmaşık olduğunu not etmektedir (Raveaud; s.2002).

Öğrenciler tarafından bildirilerde çok açık olarak ifade edilmiş olmasına rağmen, matematik konusundaki görüşleri en çok konuşulan ve en fazla yanlış anlaşılacak konu olmuştur. Standart öğrenci bildirisi olarak bilinen yazıda, öğrenciler matematiğin bir araç olarak kullanılmasının zorunlu olduğunu belirterek, sadece matematiğin kontrolsüz kullanımına karşı çıktıklarını açıklamışlardır. Bilimsel yaklaşımda ve dolayısıyla soyutlamada amaç, karmaşık olayların daha iyi anlaşılmasıdır. Bu nedenle, birçok karmaşık

iktisadi olgu matematiksel olarak soyutlama düzeyinde daha iyi kavranabilmektedir. Bu durum ise, öğrencilerin bildirimlerde açıkça vurguladığı gibi matematiğin bilimsel çalışmalarda araç olarak vazgeçilmez olduğunu göstermektedir. Ancak öğrenciler, matematiğin iktisatta kullanımının olguları daha iyi anlamak yerine, daha da anlaşılmaz kıldığı görüşünü savunmakta ve matematiğin bu şekilde kullanımına karşı çıkmaktalar (Ardıç, 2003; s.250). Buna göre matematiğin yalnızca “doğru yerde” kullanılması ve kendi başına amaca dönüştürülmemesi gerektiği, aksi takdirde şizofrenik sonuçların ortaya çıkacağı vurgulanmaktadır (Acar, 2004; s.11). Bu eleştiriler, bir anlamda Neoklasik okulun iktisadi bir sosyal bilim olarak görmemesi, matematiksel bir bilim olarak görmesi ile ilgilidir. Neoklasik ekolün önemli bir temsilcisi olan Jevons iktisadın matematiksel bir bilim olduğu konusunda Walras ile benzer görüşü ifade etmektedir. Jevons, iktisat için, eğer bilim olacaksa, matematiksel bir bilim olacağı açıktır demektedir, iktisadi zevk ve acının kalkülüsü olarak ele almaya çalıştığını belirtmektedir (Çakır, 2001; s.101). Klasik iktisatçılar tarafından, sosyal bilimi çağrıştıran “political economy” olarak adlandırılan iktisat, Neoklasik paradigmanın hakim olmasıyla birlikte doğal bilimleri çağrıştıran “economics” olarak adlandırılmaya başlanmıştır (Acar, 2004; s.16).

Öğrencilerin taleplerinden bir diğeri de, iktisat eğitiminde çoğulculuktur. Öğrencilere göre, var olan ekollerden sadece bir tanesi öğretilmekte ve diğer ekoller yok sayılmaktadır. Eğitimde dogmatizm olarak nitelendirilen bu durum eleştirilmekte, farklı paradigmaların varlığının kabul edilmesi gerekliliği ve bu paradigmaların birbirleriyle karşılaştırılarak tartışılması gerektiği savunulmaktadır (Dow, 2001). Neoklasik yaklaşım, her şeyi bütünüyle aksiyomatik bir sürecin aracılığıyla, sanki iktisadi gerçek buymuş gibi açıklayabileceğini varsaymaktadır. Bu nedenle, kavramların karmaşıklığıyla ve iktisadın birçok önemli problemini (işsizlik, eşitsizlikler, finansal piyasaların konumu, serbest ticaretin avantajları ve dezavantajları, küreselleşme, ekonomik kalkınma...vb.) çevreleyen belirsizlikle uyumlu farklı yaklaşımları kapsayan bir çoğulculuk talep edilmektedir (Tutar v.d., 2011; s.302). Tartışma metinlerinde, Raveaud, Fransa’da kısa bir süre öncesine kadar varlığını koruyan iktisat okullarından yalnızca Marksizm ve Keynesyen görüşü örnek göstermekte ve artık bunların iktisat eğitiminde tümüyle ortadan kalktığını ifade etmektedir (Raveaud, 2001). Bir başka makalede ABD’de 1990’lı yılların ortasında yaklaşık 1,4 milyon öğrencinin giriş dersleri aldığı belirtildikten sonra en çok satılan ilk 20 makroekonomiye giriş kitabından tümünün temelde Neoklasik metinleri kapsadığı ve öğrencilerin % 1’inin bile Neoklasik olmayan bir temel metni kullanmadığı yazılmaktadır (Cohn, 2003).

Çoğulculuğun iktisatçının temel kültürünün bir parçası olması gerektiğini düşünen öğrenciler, hızla evrimleşen ve karmaşık bir yapıya sahip olan dünyada alternatif teorilerden kaçınmanın imkansız ve tehlikeli olduğunu ve bilimsel yaklaşımda olmazsa olmazlardan biri olan tartışma ve eleştirel bakışın kazandırılması için farklı görüşlerin iktisat eğitiminde müfredata alınması gerektiğini belirtmektedir. Özetlemek gerekirse, mevcut eğitimin gerçeklerden kopuk olması yani kurgusallığı, matematiğin iktisat eğitiminde kontrolsüz kullanımı ve iktisattaki yaklaşımların çoğulcu olmaması gibi konuların tartışmaların merkezinde yer aldığı görülmektedir. Buna göre, iktisat bilimi gerçeklikle bağlantısını koparmış, bilimsel görünümü sürdürmek uğruna aslında matematiksel olmayan durumlar için de matematiksel yapılar kurmaktadır (Morrison, 2004; s.219).

3. Neoklasik İktisat Eleştirisi

Post Otistik İktisat Hareketi tarafından yayımlanan bildirimlerin ve sonraki tartışmalarda vurgulanan noktalardan biri iktisat eğitiminde genel olarak geniş yer verilmesinin ötesinde özellikle birinci yılda Neoklasik teorilerin öğretilmesinin sorunlu olmasıdır. Bu anlamda, bu iktisat okulu diğer birçok okuldan sonra geliştirildiği için diğerlerinden sonra öğretilmelidir (Raveaud, 2002). İktisadın tanımı başta olmak üzere birçok kavramın farklı yaklaşımlardan sadece birini temsil eden Neoklasik okula ait olmasına rağmen, öğrencilere bunların genel kabul görmüş kavramlar olduğu izlenimi verilmektedir.

3.1. Neoklasik İktisadın Ortaya Çıkışı

Neoklasik okulun temsilcileri kendilerini Neoklasik iktisatçılar olarak adlandırmamışlardır. Bu iktisatçılara göre, sadece bir tek “iktisat bilimi” vardır ve bu da kendi temsil ettikleri iktisattır. Dolayısıyla ayrıca bir isim vermek de anlamlı görülmemektedir. Klasik iktisat okulunun benimsediği liberal ekonomiyi

savunan Neoklasik iktisatçılar, farklı bir yaklaşımı benimsedikleri için yeni anlamına gelen “neo” kelimesi ile birlikte Neoklasik¹ olarak adlandırıldılar (Guerrien, 1999; s.15).

Neoklasik ekolün doğuşu, 1870’lerin başında birbirinden bağımsız olarak Carl Menger, William Stanley Jevons ve Leon Walras tarafından geliştirilen azalan marjinal fayda yasasının yer aldığı üç önemli eserin yayımlanması ile başlatılır (Blaug,2002; s.277). Temelde aynı çözümlere ve politik önermelere sahip olmakla birlikte yöntemsel olarak Klasik iktisatçılardan önemli bir kopuşu ifade eden bu çalışmalardaki görüşler “marjinal devrim” olarak adlandırılmaktadır (Vanberg, 2005; s.2). Neoklasikler, yaşadıkları dönemdeki fizik ve mekanik bilimlerdeki gelişmelerden etkilenmiş ve matematik yöntemlerini kullanarak iktisadi da fiziğin ulaştığı düzeye ulaştırmayı amaçlamışlardır (Çakır, 2001; s.99). Nitekim bu iktisatçıların maksimum refah üzerine yaptıkları çalışmalar sonucu marjinal değişme kavramı ortaya çıkmıştır. Neoklasiklerin marjinalist olarak da adlandırılmalarına neden olan marjinal değişme kavramı aynı zamanda o dönemde hızlı bir gelişme içinde bulunan diferansiyel hesabın iktisadi analizlerde kullanılmasına imkan vermiştir (Guerrien, 1999; s.15).

Klasik yaklaşımda iktisat, ulusal gelirin kaynağını ve bu gelirin toplumsal sınıflar arasındaki bölüşümünü inceleyen bir bilim dalıdır. Buna göre, toplumsal ve politik ilişkiler de iktisat biliminin konusudur. Nitekim “politik iktisat” sözcüğü ilk kez Ricardo tarafından kullanılmıştır (Ardıç, 2001a; s.45). Neoklasik iktisat ekolü ise, klasiklerden farklı olarak toplumsal sınıflardan bağımsız bir birey üzerine yoğunlaşmakta ve iktisadın insan ihtiyaç ve isteklerini inceleyen bir bilim olması gerektiğini savunmaktadır (Reiß, 1997; s.191). Başka bir ifade ile toplumsal sınıfların varlığını, bu sınıflar arasında çıkarların çelişmesini veya çatışmasını, Marksist deyimle sınıf gerçeği ve sömürü olgusunu dikkate almayarak, iktisadi ilişkileri fiktif bir homo economicus davranışları ile incelemeye başlamıştır (Ardıç, 2001b; s.157).

Klasik iktisatçılar geliştirdikleri emek değer teorisi ile bir malın değerinin objektif olarak nelere bağlı olduğu sorununa çözüm üretmeye çalışmışlardır. Gerek Adam Smith, gerekse diğer Klasik iktisatçılar değerini kişiden kişiye değişmeyen objektif kriterleri olması gerektiği görüşünü savunmuşlardır (Ardıç, 2001a; s.45). Buna karşılık Neoklasikler öznel bir yaklaşımla değerini fayda ile ölçüldüğü ve dolayısıyla bir malın değerinin subjektif kriterlere bağlı olduğu görüşünden hareket etmektedirler. Ciddi toplumsal çatışmaların ve sınıf mücadelelerinin yaşandığı böyle bir dönemde, emek değer teorisi yerine her şeye sayısal değerlerin atfedilmesini sağlayan kardinal fayda değer teorisine geçişin tamamen ideolojik² nedenlere dayandığı söylenebilir (Çakır, 2001; s.102).

3.2. Neoklasik Yaklaşımda İktisadın Tanımı

Neoklasik teoride iktisat, kıt kaynakların alternatif amaçlar arasındaki dağılımını inceleyen nötr, yani tarafsız³ bir bilim olarak tanımlanmaktadır⁴. Ancak burada, iktisadın tanımında yer alan kaynakların sınırlı olduğu varsayımının aksine, insan ihtiyaçlarının sınırsızlığı varsayımı tartışmaya açıktır. İktisadi, sınırlı kaynakları “sınırsız ihtiyaçlar” arasında optimal bölüştürme sorununa indirgeme, deneysel olarak test edilebilirliğin dışlanması anlamına gelmektedir. “İhtiyaçların sınırsızlığı” varsayımı doğrulanabilir, ya da Popperyen yöntemle yanlıştırılmaktan uzaktır. İnsanın sınırlı ve sonlu bir varlık olması, mantıksal olarak ihtiyaçlarının da sınırlı ve sonlu olmasını gerektirir. Aksi durum, sınırlılıkla sınırsızlık arasında bir paradoksu doğurur (Kara; 1996; s.124-125).

İktisat tanımında yer alan tarafsızlık iddiası, matematiksel modellerle desteklenmektedir. Nitekim değişim değeri matematiksel bir büyüklük olduğu için, değişim kuramını da matematiğin bir dalı olarak gören Walras, matematiksel yöntemi deneysel değil ussal bir yöntem olarak nitelendirmektedir. Böylece a

¹ Neoklasik deyimini ilk kez 1900 yılında Thorstein Veblen tarafından “Preconceptions of Economic Science” adlı eserinde kullanılmıştır (Colander, 2000; s.131).

² Nitekim emeğin bütün değerlerin yaratıcısı olduğunu belirten emek değer teorisi, Marx’ın Kapitalin yazımı ile uğraştığı ve Paris Komünü’nün yaşandığı bir dönemde hiç de uygun görünmemektedir. Japon iktisatçı Morishima’nın iddia ettiği gibi, matematiğin tarafsız olmadığı, aksine tek başına matematiğin kullanımının bile ideolojik boyutları olduğu söylenebilir (Çakır, 2001; s.102).

³ Tarafsızlık iddiası, yoğun bir şekilde kullanılan matematiksel modeller yardımıyla gerçekleştirilmek istenmektedir. Böylece iktisat, bireyin iktisadi karar verme süreçlerinin salt mantıksal-matematiksel bir tercihler sıralamasına indirgendığı bir disiplin olmaktadır. Sosyal ilişkilerin dikkate alınmadığı böyle bir tanım, iktisadın sosyal bilim olarak görülmemesi anlamına da gelmektedir (Kara; 1996; s.124-125).

⁴ İktisadın kıtlık ve seçim merkezli tanımı L. Robins tarafından geliştirilmiştir (Çütcü, 2014; s.112)

priori olarak teoremler ve bunların kanıtlanmaları için gerekli zemin hazırlanmış olmaktadır. Bu anlayış, Walras'ın oluşturduğu genel denge kuramının özünü oluşturmuş ve daha sonra iktisadi formalizme teslim etmiştir. Buna göre, iktisat tek ölçütün deney olduğu gerçek bir bilim değil, gerçeğin mantıksal bir ölçüt haline geldiği mantıksal-matematiksel bir bilimdir (Çakır, 2001; s.101).

Joan Robinson'a göre iktisatta matematiğin kullanımı, emek ve sermaye arasındaki sınıfsal çelişkileri gizlemeye yaramaktadır. Üreticiler üretim faktörlerini kiralayarak karını maksimize etmeye çalışırken, tüketiciler gelirini maksimize edecek şekilde emek arz ederek faydasını maksimize edecek şekilde tüketimini planlar. Her bireyin, kendisi için en iyi sonucu elde ettiği denge durumunda gelir sahip olunan üretim faktörünün marjinal verimliliği tarafından belirlenir. Bütün bunları matematik yardımıyla ortaya koymanın büyük kolaylık sağladığını belirten Robinson'a göre, x ile y arasındaki simetrik ilişkiler düzgün ve sevimli oldukları için "sermaye" ve "emek" arasındaki ilişkilerden kaynaklanan tatsızlıklardan tamamen uzaktır (Robinson, 1984; s.57-58). Örneğin, işçilerin çalışma süreleri konusunda boş zaman-çalışma tercihindeki tek sınırlama, günün 24 saat olmasıdır. Üretim araçlarına sahip olmayan insanların yaşamını sürdürme zorunluluğu gibi önemli bir etken gözardı edilmekte ve tüm işçilerin "boş zaman-çalışma" tercihi lüksüne sahip oldukları⁵ düşünülmektedir (Çakmak, 1997; s.214). Robinson Crusoe ekonomisi genelleştirilmekte ve Robinson için geçerli olan koşulların tüm insanlar için geçerli olduğu⁶ kabul edilmektedir (Ardıç ve Aydın, 2011; s.35).

3.3. Metodolojik Bireycilik ve Rasyonellik Varsayımı

Bireyden yola çıkarak toplumun açıklanmaya çalışıldığı bu yöntem "metodolojik bireycilik" olarak adlandırılır. Neoklasik teoriye göre, toplum bireyler topluluğu olduğu için iktisadi olaylar bireyden hareketle incelenebilir (Acar, 2008; s.62). Bireylerin, yalnızca kendi çıkarları doğrultusunda hareket ettikleri, egoist oldukları varsayılmaktadır. Altruist davranışların hiçbir şekilde görülmediği böyle bir dünyada, bireyler karları ya da faydayı maksimize etmeye yönelik sürekli hesap yapan "muhasebeci" olarak görülmektedir (Ardıç v.d., 2011; s.30).

Bu anlamda metodolojik bireycilik Neoklasik iktisadın merkezinde yer almaktadır. Birey, sürekli değerlendirmede bulunan, seçim yapan ve bunun sonucunda karar veren aktör olarak ele alınır. Toplumsal olaylar, bireylerin faaliyetleri ve bunların karşılıklı ilişkileri (interrelations) ile açıklanır (Lowenberg, 1990; s.621). Burada iktisat, bir hayvanın dürtülerine ve bir makine gibi hesap yapan bir beyne sahip olan ve sürekli optimum noktaya ulaşmaya çalışan bireyi temel alır. Ancak bu durum, hiçbir insanlık belirtisinin görülmeyeceği anlamına gelmemekte, daha ziyade sosyalın bireyden yola çıkarak türetilebileceği fakat bunun tam tersinin geçerli olmayacağı anlamına gelir (Fine, 2004; s.120).

Metodolojik bireycilik varsayımı, rasyonellik varsayımı ile birlikte maksimizasyon yaklaşımı için gerekli ve yeterli koşulu sağlar. Rasyonellik ilkesi, mevcut koşullar altında, optimal olanı yapmak şeklinde ifade edilebilir (Colander, 2000; s.134). Başka bir deyişle, bireyler kendilerini kısıtlayan şartları dikkate alarak, ellerindeki imkanları "en iyi" şekilde kullanırlar. Rasyonellik varsayımının önemi, maksimizasyon düşüncesine yer verilmesine ve matematiksel yöntemin kullanılmasına imkan sağlamasıdır. Buna göre, amaç fonksiyonuna uygun değişkenlerin yerleştirilmesi ile mevcut koşullar altında bir fonksiyon maksimize edilmektedir. Örneğin, bireyler belirli bir gelir ve veri fiyatlarla en uygun mal bileşimini seçerek faydalarını maksimum düzeye çıkarırlar (Neumann, 1994, 256). Kısıtlayıcı şartlar altında faydanın maksimize edilmesi anlamına gelen rasyonel davranış, belirsizliğin mevcut olmaması ve bilgi akışının "mükemmel" olması koşulları altında söz konusu olabilir (Guerrien, 1999; s.10-11). Ackerman'a göre gerçekte tam bilgi söz konusu olamaz. Akla uygun (reasonable) iktisat teorisi, bilginin sınırlı, maliyetli ve Stiglitz'in çalışmalarında gösterdiği gibi sıklıkla asimetrik biçimde dağıldığını varsaymalıdır (Ackerman; s.2001). Küçük bir bilgi eksikliği ya da gelecekle ilgili herhangi bir belirsizlik söz konusu ise fayda veya karın maksimizasyonu yaklaşımı anlamlı değildir (Fitzgibbons, 2000; s.103). Böyle bir durumda, yani bugün ya da

⁵ Joan Robinson'a göre sosyal sigortanın bulunmadığı bir dünyada mevcut ücretten bir işte çalışmakla hiç ücretsiz kalmak arasında bir tercih yapmak zorunda olan bir işçi için bu analizin hiçbir önemi yoktur (Robinson, 1984; s.84).

⁶ Bireyler, tıpkı Robinson gibi, kendileri için en iyi tüketim (çalışma) ve boş zaman miktarlarını belirler. Daha çok çalışmanın marjinal faydası ile boş zamanın marjinal faydası karşılaştırılır ve bu ikisi birbirine eşit olduğunda optimum çalışma süresi (ve dolayısıyla boş zaman süresi) belirlenmiş olur (Ardıç ve Aydın, 2011; s.35).

gelecek dönem ile ilgili küçük bir bilgi eksikliğinin varlığı halinde Pareto Optimum sonuçlarında önemli sapmalar ortaya çıkacağı için piyasa dengesinin varlığı oldukça tartışmalı bir durumdur (Ackerman, 2001).

3.4. Neoklasik İktisatta Zaman ve Mekan

Neoklasik ekol, iktisadi gerçekliğin tarihselliğini gözardı eder ve faiz, kar, rant, gibi olguların oluşum süreçlerini inceleme dışı bırakır. Pozitivizmin en önemli özelliklerinden biri olan bu durum, pozitivist yöntemin Neoklasik kuramdaki yerini göstermektedir. Pozitivizm, felsefi olarak gerçeklik kategorilerine dayandığı halde, olguların nasıl oluştuğu konusunda ya bir şey söylemez ya da bir olguyu bir başka olgu ile açıklamaya çalışır. Başka bir ifade ile “olmuşluğun” nasıl oluştuğunu, yani “kuvve”den “fiile” nasıl intikal ettiğini ve nereden kaynaklandığını açıklamaz. Bu durum, Neoklasik iktisadın tüm zamanlara özgü olma çabası ile açıklanabilir. Neoklasik iktisatta tarihsel bakışın ihlal edilmesine benzer şekilde, olayların sosyal göreceliliği de dikkate alınmamaktadır. Yani, tüm toplumlar homojen olarak görülmekte ve farklı toplumların farklı sosyoekonomik koşulları gözardı edilmektedir. Böylece Neoklasik iktisat, bir taraftan tarihsel bakışı içermemesiyle zamandan ve diğer taraftan olayların sosyal göreceliliğini gözardı etmekle de mekandan bağımsız bir şekilde evrensel nitelik kazanma çabası içine girmektedir (Kara; 1996; s.126-127).

Yukarıda açıklamaların dışında piyasa sistemlerinin ideal bir örneği olarak da tanımlanabilen tam rekabet modeli, Neoklasik iktisatçıların temel modelidir. Tam rekabetçi piyasa modelinin varsayımlarından biri, üretici ve tüketicilerin çok sayıda olmasıdır. Buna göre, üretici ve tüketici sayıları o kadar çoktur ki, bu karar birimlerinin hiçbiri tek başına üretim miktarını değiştirerek fiyatları etkileyemez. Bu nedenle fiyatlar karar birimleri için veridir (Çakmak, 1997; s.6). Başka bir ifade ile karar birimleri “fiyatları kabullenici” durumundadır. Alıcı ve satıcılar, karar verirken sadece fiyatlara ilişkin bilgileri hesaba katarlar ve bu fiyatlarla her şeyi alabileceklerini ve satabileceklerini düşünürler. Örneğin, pazar bulamama gibi olası sorunları dikkate almazlar (Guerrien, 1999; s.33).

Neoklasik denge analizi önemli ölçüde statik denge tahlili olarak görülebilir. Statiklik varsayımının önemli bir sonucu, “zaman” faktörünün gözardı edilmesidir. Böylece, Neoklasik analizde, “zaman”, yani iktisadi sürecin dengeye kadar geçirdiği zaman dikkate alınmamaktadır. Bu varsayımın diğer sonucu, gerçekliğin çelişkisizliğinden hareket edilmesi ve dolayısıyla çözümlemenin çelişkisiz sonuçlar üretmesine imkan verilmesidir. Ayrıca dengenin statikliği yaklaşımı ile değişen bir sosyal yapıda denge sabit kalamayacağı için, sosyal yapının değişmeyeceği varsayımı da zorunlu olmaktadır (Kara, 1996; s.120-124).

Neoklasik iktisat teknolojik değişmeyi veri olarak alır. İktisatçı sadece söz konusu teknolojik değişmenin etkilerini incelemektedir. Bunun anlamı, teknolojik değişmenin iktisadi olayları etkilemesi, ancak tersi durumun geçerli olmamasıdır. Böylece insanların yaşam standartlarını belirleyen en önemli değişkenlerden biri iktisadın dışında bırakılmıştır. Oysa teknolojik değişmenin niteliği bu alana ayrılacak kaynaklardan bağımsız olarak açıklanamaz. Dolayısıyla, Neoklasik varsayımının tersine, bu durum tam anlamıyla iktisadi bir sorundur ve iktisadi analizin dışında bırakılamaz (Çakmak, 1997; s.213-214). Benzer şekilde, genel denge teorisinde somutlaştırıldığı (embodied) gibi Neoklasik iktisatta kişisel tercihlerin iktisadi sistem dışında (egzojen olarak) şekillendiği ve iktisadi etkileşimlerden (by economic interactions) etkilenmediği varsayılır. Bu varsayımların geçerli olmadığını söylemek 20. Yüzyılın başında Thorstein Veblen ve 20. Yüzyılın ortalarında John Kenneth Galbraith tarafından gösterildiği için yeni bir şey değildir (Ackerman, 2001). Teknolojinin dinamikleri ve bireylerin tercihlerinin nedeni, iktisadın dışında, başka bilimlerin ilgi alanında görülmeleri ve iktisadın sadece bunların sonuçları ile ilgilenmeleri bilimler arasında duvar örülmesi olarak görülebilir.

4. İktisat Eğitimine Yönelik Eleştiriler

Post Otistik Hareketi bültenlerinde iktisat eğitimine yönelik tartışmaların merkezinde mikroekonomi dersinin yer aldığı görülmektedir. Mikroekonomi dersinin gerçek yaşamda öğrencilere hiçbir şekilde fayda sağlamadığı ve bu nedenle müfredattan tamamen çıkarılması gerektiği yönündeki eleştirilere karşılık burada öğretilen modellerin öğrencilerin soyutlama düzeyini, iktisadi akıl yürütme becerilerini geliştirdiği ve bu nedenle de gerekli olduğu savunulmaktadır.

4.1. Mikroekonomi Tartışmaları

Mikroekonominin Neoklasik iktisat olduğunu belirten ve bu nedenle tamamen kaldırılması gerektiğini düşünen Guerrien, aşırı miktarda matematik kullanarak kurmaca hanehalkları, kurmaca firmalar ve kurmaca piyasalardan bahsetmenin faydası nedir diye sormakta ve standart mikroekonominin varsayımlarının hiçbir şekilde geçerli olmadığını belirtmektedir. Guerrien'e göre mikroekonomi ya da makroekonominin mikro temelleri gibi derslerde gerçek dünyaya ilişkin sorunların tartışılması günden güne imkansız hale gelmektedir (Guerrien, 2004a; s.55). Guerrien'in görüşlerini destekleyen Raveaud, Arjantin'deki kriz ya da Fransa'daki işsizlik gibi güncel problemlerin analizinde bu teorinin geçerlilik alanı olmadığını ifade etmektedir (Raveaud, 2002).

Gurrien görüşlerini iki noktada özetliyor. Birincisi, Neoklasik teori, Klasik Politik İktisat, Marksist Teori, Keynesyen teori vb. ile birlikte ve sadece bu yaklaşımlardan biri olduğu üzerinde durularak öğretilmelidir. İkincisi, Neoklasik teori çok az matematik kullanılarak ya da hiç kullanılmadan öğretilmelidir. Öğrencilerin bildirilerde belirttiği gibi, matematik varsayımları iktisadi anlamlarının kavranmasını kolaylaştırıcı bir araç olarak kullanılmalı ve bu nedenle anlaşılması güç matematiksel formüllere başvurulmamalıdır. Öğrencilerin bu varsayımların geçerli mi, anlamlı mı olduğuna karar vermeleri bu varsayımların anlaşılmasına bağlıdır. Çünkü, bu varsayımlardan çıkartılan teoremleri ve sonuçları değerlendirmeye çalışmak, ancak bu varsayımlar geçerli ise anlamlıdır. Guerrien, Neoklasik yaklaşıma dayanan mikroekonominin varsayımlarının hiçbirinin geçerli olmadığını düşündüğünü belirtmekte ve mikroekonomi eğitiminin otistik olarak nitelendirilmesinin nedeninin, mikro ekonomistlerin, daha doğrusu Neoklasiklerin kendi kurgusal dünyalarına sıkışmaları, dışarıdaki dünyada neler olup bittiği ile ilgilenmemeleri olduğunu ifade etmektedir. Guerrien'e göre, mikroekonomi kitapları ya bütünüyle matematikten, ya da "masallardan" ibarettir ve dolayısıyla gerçek bilgi içermemektedir (Guerrien, 2004a; s.55-56).

Mikroekonominin gereksizliği yönünde Guerrien'i destekleyen Keen, marjinal maliyetin marjinal gelire eşitlenerek karın maksimize edilmesi şeklindeki Neoklasik "firma davranışı" yaklaşımının gerçekle ilgisi olmadığını ileri sürmektedir. Keen makalesinde, firmaların davranışları ile ilgili yapılan araştırmalarda, vakaların % 95'inde firmaların marjinal geliri hiç hesaba katmadıkları sonucunun ortaya çıktığını belirtmektedir. Bunun dışında, bütçe doğrusu ile kayıtsızlık eğrisinin teğet olduğu noktayı hedefleyerek karar veren tüketici davranışının da deneysel çalışmalarda doğrulanmadığı aynı makalede yer almaktadır. Dolayısıyla bu deneysel çalışmaların sonuçlarına rağmen, standart firma ve tüketici teorisinin öğretiliyor olması standart mikroekonomiye karşı yapılabilecek en önemli eleştiridir (Keen, 2004; s.77-79).

Gurrien'in görüşlerine kaşı çıkan Caldwell, biçimsel ve aşırı matematikleştirilmiş mikroekonomik teoriye yönelik eleştirilere katılmakla birlikte, "temel iktisadi akıl yürütme"nin önemli olduğunu ve bunun da önemli ölçüde mikroekonomi derslerinde kazanıldığını kaydetmektedir. Caldwell, makalesinde, Fransızların "bebeği yıkadıktan sonra kirli suyu dökerken, bebeği de kirli suyla beraber atmayın" sözüne atıfta bulunarak, "bebeği" standart akıl yürütmeye ve "kirli suyu" da biçimsel, aşırı matematikleştirilmiş iktisat teorisine benzetmektedir. Caldwell, önemli bulduğu iktisadi akıl yürütmenin, bu tür modellemelerden önce de var olduğunu ve bugün dünyanın nasıl işlediğini anlamak açısından varlığını sürdürdüğünü ifade etmektedir (Caldwell, 2004; s.61). Benzer görüşü paylaşan Sapır'a göre, mikroekonominin tamamen terk edilmesini savunan Guerrien, soyutlamanın kendisine karşı yararsız bir önyargı geliştirmektedir. Sapır, Spinozanın ünlü tezlerinden birini örnek vermektedir. Spinoza'ya göre, "köpek" kavramı ne havlamakta ne de ısırmakta, ama yine de gerçek köpeklerin her ikisini de yapabileceği bir dünyayı anlamak için köpek kavramı gerekli olmaktadır. Dolayısıyla, Neoklasik mikroekonomi, öğrencilere hem bir ilerleme kazandırmak hem de onları iktisadi anlayabilecekleri bir dile sahip kılmak için öğretilmelidir⁷ (Sapır, 2004; s.65-66). Guerrien'e karşı mikroekonominin sadece aksayan kısımlarının terk edilmesini, tümüyle terk edilmemesi gerektiğini savunanlar, bunun nedenlerini somut örneklerle açıklamaya çalışmaktadırlar. Buna göre, mikroekonomide fiyat teorisinin, dış dünyada gözlemlenen her şeyle

⁷ Sapır'a göre bunun için ise Neoklasik öğretilere inanmanın gerekliliği bulunmamaktadır. Örneğin, Katolik dogma hakkında bilgi sahibi olmadan, 12. ve 14. yüzyıllar arasındaki tarihi anlamının imkansız olması, ancak bunu yaparken tanrıya inanmanın gerekli olmaması gibi (Sapır, 2004; s.65-66).

çelişmediği belirtilmekte ve dolayısıyla mikroekonominin gerekliliği açıklanmaya çalışılmaktadır⁸ (McCloskey, 2004; s.82-83).

Tartışmalarda mikroekonominin gereksizliği yönündeki görüşlerini ısrarla savunan Guerrien, “iktisadi akıl yürütmeye” karşı olmadığını belirttiğinden sonra, Neoklasik teoride “iktisadi insanın” “gerçek insana” benzemediğini ve dolayısıyla da bu iktisadi insanların kendi aralarındaki ilişkilerinin günümüzde ya da geçmişte bilinen herhangi bir ekonomideki ilişkilere benzemediği gerçeğine vurgu yaptığını ifade etmektedir. Aynı makalesinde fiyat teorisinin gerçekçi olmadığını savunan Guerrien’e göre herkesin fiyatı veri olarak aldığı varsayımı ancak fiyatları belirleyen bir mezatçı (auctioneer) tipi bir kurumun varlığı ile mümkündür. Bir mezatçı olmadığında en azından fiyat yapıcı (price making) aktörlere ihtiyaç vardır. Ancak böyle bir aktör analize dahil edildiğinde bütünüyle farklı bir teori söz konusu olacaktır. Guerrien, herkesin fiyatı veri kabul ettiği varsayılan bir modelde fiyatların kaynağı ile ilgili mantıksal bir problemin varlığına dikkat çekmektedir. Bu hata, arz ve talep eğrilerini (fonksiyonlarını) fiyatı veri olarak kabul eden aktörlerin davranışlarından yola çıkarak belirlemek ve bu aktörlerin karşı karşıya oldukları fiyatların açıklamasını bu arz ve talepler ile yapmaktır. Eğer piyasa talep eğrisi bireysel talep eğrilerinin ve piyasa arz eğrisi bireysel arz eğrilerinin yatay toplamı ise arz ve talep eğrileri fiyatı veri alan aktörlerin seçimini yansıtır. Dolayısıyla aktörler veri olarak aldıkları fiyatı “belirlemektedir”. Neoklasik teorisinin tutarlı olması ya mezatçı ya da fiyatı belirleyen (en azından birkaç) aktör olduğunu ve bunların birbiriyle pazarlık yaptığını varsayılması zorunludur (Guerrien, 2004b; s.85-89). Tartışmalara katılan Martinas, fiyatın Neoklasik teorisinin açıkladığı gibi belirlenmediğini girişimciler arasında yapılan bir araştırmanın sonuçları ile açıklamaktadır. Söz konusu araştırmanın sonuçlarına göre neredeyse tüm işadamları bir “tam maliyet” kuralı uyguluyor, yani her birimin maliyetini alıyor, buna işletme maliyetlerini karşılayacak belirli bir yüzdeyi ekliyor ve ardından da karı oluşturacak eklemeyi yapıyor (Martinas, 2004; s.96).

4.2. Nasıl Bir İktisat Eğitimi?

İktisat eğitiminin en önemli sorunlarından birinin öğrencinin kendisine sunulan teorik eğitim ile gerçek hayat arasında bağlantı kuramayan pasif izleyici topluluğuna dönüşmesi olduğu söylenebilir. Bunun önemli nedenlerinden biri iktisat derslerinde varılan sonuçların genellikle gerçeklerden uzak varsayımlara⁹ dayandırılmasıdır. Ulaşılan sonuç ise yegane gerçek gibi sunulmaktadır (Şimşek v.d., 2006; s.23).

Yayımlanan bültenlerde temel sorunun iktisat eğitiminde farklı görüşlere yer verilmemesi olduğu vurgulanarak büyük düşünürlerin, özellikle de Smith, Marx, Keynes, Veblen ve Schumpeter vb. düşünürlerin görüşlerinin öğretilmesi gerektiği belirtilmektedir. İktisat, (teknolojinin üstesinden geldiği) kıtlık ya da seçim ile değil, değer, dağılım (distribution), büyüme, istikrar ve evrimle ilgili olduğu için bunlar öğretilmelidir (Galbraith, 2002). Lisans düzeyinde ağırlıklı olarak öğretilen Neoklasik yaklaşım ve bu yaklaşımın değişik sentezleri veya modern yorumları ile yaşanan iktisadi sorunların veya krizlerin yorumlanmasının mümkün olmadığı çok açıktır. Nouriel Roubini’ye göre kapitalizmin krizlerinin nedenlerini ve sonuçlarını inceleyen Schumpeter, Minsky, Fisher ve hatta Marx gibi ekonomistlerin uzun yıllardır karanlıkta kalan yazıları ancak yaşanan krizlerle birlikte gündeme gelmektedir. Bu anlamda 2008 Krizi sonrasında 20. Yüzyılın önemli iktisatçılarından ve aynı zamanda Neoklasik ya da Neoklasik Sentezci yaklaşımın da temsilcilerinden sayılan Paul Samuelson’ın söyledikleri oldukça öğreticidir. İktisadi olayları tarif etme biçimi olarak gizemli matematiksel modelleri benimseyen Samuelson 2009 Haziran ayında kendisi ile yapılan bir röportajda, lisansüstü eğitime başlayan öğrencilere iktisat tarihini incelemelerini önermektedir. Samuelson’a göre gerekli varsayımların ve deneylerin hammaddesi buradan gelmektedir (Roubini v.d., 2011; s.66).

Mikro ve Makro derslerinin yerine İktisat Teorileri dersleri konulması önerilen bir başka konudur. Bu derslerde teorilerin tarihi gelişimi ve başarılarının ya da başarısızlıklarının nedenleri sorgulanıp teoriler

⁸ Bu konuda, McCloskey, 1973 yılında petrol arzının OPEC tarafından azaltılmasıyla, petrolün nispi fiyatının tıpkı basit bir arz talep modelinin gösterdiği şekilde yükseldiğini ve aynı şekilde 1348-1350 tarihlerinde Avrupa nüfusu üçte bir oranda düştüğü zaman ücret oranlarının da teorisinin öngördüğü şekilde iki katına çıktığına dikkat çekmektedir (McCloskey, 2004; s.82-83).

⁹ Milton Friedman, varsayımların gerçekçi olup olmadıkları değil, kullanışlı olup olmadıkları konusunda değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu bağlamda Geleneksel yaklaşımda varsayımların gerçekçi olmamasının önemli olmadığını belirtmek gerek (Bair, 2004; s.144).

sürekli birbirleriyle yüzleştirilerek sunulmalıdır. Ayrıca bu dersler, iktisadi sorunlarda devletin rolü, piyasanın adaleti, paranın tanımı vb. soruların sürekliliğini ve bu sorulara tarih boyunca verilen değişik cevapları gösterecek olan politik felsefe dersi ile tamamlanmalıdır (Raveaud, 2001). Günümüzde iktisat eğitiminde önemli sorunlardan birinin de iktisat felsefesine gereken önemin verilmemesidir. Herhangi bir bilim dalı öğrenilirken önce o bilimin ardında yatan felsefenin, geçirdiği düşünsel aşamaların öğrenilmesi gerekir. Öğrenci eğer işin başında iktisadi düşüncenin gelişme seyrini, iktisadi felsefenin nasıl oluştuğunu ve farklı okullar arasında nasıl farklılıklar gösterdiğini öğrenirse ileriki sınıflarda okuyacağı iktisat öğretisinin mevcut tek öğreti olmadığını kolaylıkla algılayabilecektir (Şimşek ve Cicioğlu, 2006; s.26).

Bunların dışında Galbraith tarafından önerilen müfredata göre, deneysel çalışmalara öncelik verilmeli; matematik basit düşünceleri karmaşık formüllerle karmaşık hale getirmemeli (obscure), basit yapıların arkasındaki karmaşık olası sonuçlara (implication) açıklık getirmeli; güç ilişkileri, ayrımcılık gibi konular incelenmeli; kapitalizmin gerçek özellikleri ve sistemin işleyişi analiz edilmelidir (Galbraith, 2002). Ayrıca Peter Dorman da, Galbraith gibi, problem merkezli bir analize vurgu yapmakta ve iktisadi doktrin merkezli değil, problem merkezli bir yapı olarak yeniden tanımlama gerektiğini savunmaktadır. Bu anlamda, basitleştirilmiş ya da tamamen hayali sanal örnekler yerine, tüm karmaşıklıkıyla gerçek yaşama ilişkin vakalar ele alınmalıdır (Acar, 2008; s.200).

Tartışmaları özetlemek gerekirse, iktisat fizik, kimya gibi doğal bir bilim değildir, mutlak gerçekleri yoktur. Toplumsal beklentiler, zevkler, tercihler zaman içinde değiştikçe iktisadın kendi içindeki “değişmez” öğeleri değişir. İktisadın evrensel genel kabul gören kanunları yoktur, bu nedenle de iktisat sosyal bir bilimdir. Dolayısıyla iktisat eğitiminde bu özellik gözden kaçırılmamalıdır (Tutar ve Eren, 2011; s.311).

5. Sonuç

İktisat literatüründe farklı iktisat okullarının Neoklasik yaklaşıma yönelik eleştirileri oldukça geniş yer bulmaktadır. Bu noktada Post Otistik İktisat Hareketi'nin Neoklasik iktisat eleştirisinin özgünlüğü, herhangi bir ekolü temel almayan ve iktisat eğitimi açısından genel bir değerlendirmeyi amaçlayan iktisat öğrencileri tarafından gerçekleştirilmesidir. Başka bir deyişle herhangi bir iktisat okulunun kendi varsayım ve modelleri kapsamında yapılan eleştirilerin aksine öğrencilerin kendi pratik eğitimlerinden çıkardıkları sonuçlara göre eleştirileri sözkonusudur.

Post Otistik İktisat Hareketi günümüzde artık güncelliğini korumasa da ortaya koyduğu sorunların varlığını devam ettirdiği görülmektedir. Matematikğin bir araç olmasının ötesine geçerek amaç haline gelmesi, özellikle ABD ve İngiltere'de iktisat eğitimi için neredeyse ileri düzeyde matematik bilgisinin gerekli koşul olarak istenmesi iktisadın sosyal bilim olma özelliğinin azaldığını göstermektedir. İktisadi düşünce tarihi açısından ele alındığında Smith, Ricardo, Say, Malthus ya da Marx vb. iktisatçıların ele aldıkları toplumsal sınıflar, ulusal gelirin yaratılması ve bu gelirin toplumsal sınıflar arasında nasıl paylaşıldığı, aşırı bolluk ya da eksik tüketimden kaynaklı krizler vb. konular Marjinalist görüş olarak da adlandırılan Neoklasik yaklaşımın ortaya çıkması ile birlikte tamamen iktisadın dışına çıkarılmış ve iktisat bilimi zaman, mekan veya toplumsal sınıflardan bağımsız homo economicus kavramı ile tanımlanan tek tip bireyin fayda maksimizasyonunu gerçekleştirme ve kıt kaynaklar ile sınırsız ihtiyaçların nasıl giderileceğini inceleyen bir alan haline gelmiştir. Mikroekonomi derslerinde öğretilen belirli kısıtlar altında değişik amaç fonksiyonlarının maksimize edilmesi farklı iktisat okullarından birinin, yani Neoklasik iktisatçıların görüşü iken genel olarak iktisat biliminin temel konusu olarak sunulmaktadır. Sonraki dönemlerde okutulan makroekonomi derslerinde ise Keynes'in görüşleri de Genel Teori'nin farklı yorumlarından sadece biri olarak adlandırılabilir ve Hicks-Hansen tarafından geliştirilen Neoklasik Sentezci görüş ile açıklanmaktadır. Örneğin Post Keynesyen teorilere ya hiç yer verilmemekte ya da çok kısaca ve yüzeysel değinilmektedir. Bu noktada Post Otistik İktisat Hareketi'ni başlatan öğrenciler ve yayımlanan bültenlerde iktisat eğitiminde tek yönlü, yani tek bir yaklaşımın görüşlerine yer verilmesi farklı yaklaşımların yok sayılmasının yerinde bir eleştiri olduğu görülmektedir.

Formel biçimde ve yoğun matematiksel modellerin ağırlıklı olduğu iktisat eğitimi örneğin yaşanan iktisadi krizlerin neden ve sonuçlarının anlaşılmasına yardımcı olmaktan uzaktır. Kriz dönemlerinde kitlesel işsizlik veya firma iflasları yaşanırken iktisat fakültelerinde emeğin marjinal ürün değerini yansıtan negatif

eğimli emek talep eğrisi ile tüketicilerin gelir ve boş zaman tercihlerini yansıtan pozitif eğimli emek arz eğrilerinin kesiştiği noktada tam istihdam düzeyine ulaşılabileceği ve daha da önemlisi rekabet koşullarında bunun her zaman kendiliğinden gerçekleşme eğiliminde olduğunun öğretilmesinin öğrenciler açısından şizofrenik sonuçlar doğuracağını söylemek abartı olmasa gerek. Emek arzı ve emek talebi eğrilerinin kesiştiği noktada denge ücretinin belirlenmesi ve bu noktada gerçekleşen istihdam düzeyinin tam istihdam düzeyi olarak tanımlanması Neoklasik emek piyasası modelinin temelini oluşturmaktadır. Potansiyel işgücünün tamamının istihdam edilmesi anlamına gelmeyen bu durumda çalışmayanlar, mevcut reel ücret düzeyinde çalışmak istemeyen gayri iradi işsiz ya da gönüllü işsiz olarak tanımlanmaktadır. Ampirik olarak test edilemeyen, ancak kendi içerisinde son derece tutarlı matematiksel modellerle açıklanan bu teorilerin eleştirisi ya da bu teorilere alternatif diğer görüşlere yeterince yer verilmemesi biliminin otistik kavramıyla anılmasına yol açmıştır.

1929 Büyük Buhranı ve özellikle küreselleşme ile birlikte sık sık yaşanan finansal krizlere rağmen paranın sadece mübadele aracı olarak görüldüğü, yansız olduğu ya da bununla da bağlantılı biçimde faiz oranının reel faktörler tarafından belirlendiği, yani reel sermayenin marjinal getirisi biçiminde tanımlandığı teorilerin ayrıntılı ve yoğun biçimde öğretildiği iktisat eğitimi söz konusudur. Keynes'in deyişiyle parasal gelişmiş kapitalist ekonomiler yerine gerçek mübadele ekonomisi koşullarını dikkate alan Neoklasik teorilerin finans piyasalarda başlayan daha sonra reel ekonomiyi etkileyen iktisadi krizlerin yaşandığı bir dünyayı açıklamaktan uzak olduğu açıktır. Parasal kesimle reel kesimi birbirinden ayıran dikotomi varsayımı paranın, özellikle de altın ve gümüş yataklarının keşfinin zenginlik yaratacağı yönündeki Merkantilist öğretinin geçerli olamayacağını göstermek için geliştirilmiştir. Benzer şekilde reel faiz teorisi Böhm-Bawerk tarafından Marx'ın görüşlerinin doğru olmadığını açıklamaya yöneliktir. Dolayısıyla bu tür teorilerin, örneğin Fisher, Wicksell, Marshall ya da Keynes'in bu konudaki görüşleri ile birlikte ele alındığı iktisadi düşünce tarihi derslerinde öğretilmesinin daha anlamlı olacağını belirtmek gerekir.

Sonuç olarak, teknolojik gelişme ile birlikte kıtlık sorununun değil aşırı arz sorununun yaşandığı, iktisadi ve parasal birliklerin arttığı, uluslararası iktisadi kuruluşların önemli rol oynadığı bir dünyada, tam rekabet koşulları altında fayda maksimizasyonu problemleri bir öğrenci için ancak soyutlama ve iktisadi akıl yürütme yeteneğini kazanması için anlamlı olabilir. Oysa iktisat, politika tartışmaları üzerindeki etkisiyle çok büyük potansiyele sahip bir sosyal bilimdir. Dolayısıyla, teoriler soyut veya analitik düşünme yeteneği kazandırmasının yanı sıra tüm karmaşıklığıyla gerçek yaşama ilişkin politika önerilerine hizmet etmelidir.

Kaynakça

Acar, G. T ve Ardıç, K. (2004). Sunuş, K. Ardıç (Der.) Post Otistik İktisat: İçinde 11-21. İstanbul: İFMC İktisat Dergisi Yayınları.

Acar, G.T. (2008). İktisadi Değişim: Neoklasik İktisada Eleştirel Bir Yaklaşım. İstanbul: İletişim Yayınları.

Ackerman, F. (2001). What We Learned in the Twentieth Century, Post-Autistic Economics Newsletter (e-journal), 2001 (8): <http://www.paecon.net/PAEReview/wholeissues/issue8.htm> (erişim: 204.05.2015).

Altunöz, U. (2014). Neoklasik İktisadın Eleştirisi: Post Otistik İktisat. Ankara: Efil Yayınevi.

Ardıç, K. (2001a). Liberal Ekol: Klasik İktisat, İktisat'ın Dama Taşları: Ekoller, Kavramlar, İz Bırakanlar, İ.Ü.İktisat Fakültesi Mezunlar Cemiyeti Yayın Organı, (1): 40-64.

Ardıç, K. (2001b). İktisat Metodolojisi, İktisat'ın Dama Taşları:Ekoller, Kavramlar, İz Bırakanlar, İ.Ü.İktisat Fakültesi Mezunları Cemiyeti Yayın Organı, (1): 156-167.

Ardıç, K. (2003). İktisat ve Matematik, İktisat'ın Dama Taşları: Ekoller, Kavramlar, İz Bırakanlar, İ.Ü.İktisat Fakültesi Mezunlar Cemiyeti Yayın Organı, (3): 236-257.

Ardıç, K. (2004). Önsöz. K. Ardıç (Der.) Post Otistik İktisat: İçinde 7-9. İstanbul: İFMC İktisat Dergisi Yayınları.

Ardıç, K. ve Aydın, Y. (2011). İktisat Okulları ve Emek Piyasası. İstanbul: Derin Yayınları.

Bair, A. (2004). Neoklasik Teoride Biçim ve İçerik. (Çev. G. T. Acar). K. Ardıç (Der.) Post Otistik İktisat: İçinde 144-148. İstanbul: İFMC İktisat Dergisi Yayınları.

Blaug, M (2002). Economic theory in retrospect, 5. ed., Cambridge: Cambridge University Press.

- Caldwell, B. J. (2004). Temel İktisadi Akıl Yürütmenin Savunusu. (Çev. G. T. Acar). K. Ardiç (Der.) Post Otistik İktisat: İçinde 61-64. İstanbul: İFMC İktisat Dergisi Yayınları.
- Cohn; s. (2003). Common Ground Critiques of Neoclassical Principles Texts, Post-Autistic Economics Review (e-journal), 2003 (18): <http://www.paecon.net/PAEReview/issue18/Cohn18.htm> (erişim: 23.04.2015).
- Colander, D. (2000). The Death of Neoclassical Economics. Journal of the History of Economic Thought, 22 (2): 127-143.
- Çakır, N. (2001). Neoklasik İktisat, İktisat'ın Dama Taşları: Ekoller, Kavramlar, İz Bırakanlar, İ.Ü.İktisat Fakültesi Mezunları Cemiyeti Yayın Organı, (1): 96-111.
- Çakmak, A. (1997). Ortodoks Makro İktisada Giriş. İstanbul: Bilim Teknik Yayınevi.
- Çütücü, İ. (2014). İktisat Eğitiminin Temel Sorunları ve Çözüm Önerileri: Adıyaman Üniversitesi Üzerine Bir Uygulama, Electronic Journal of Vocational Colleges, Sayı: 1, Cilt: 4, 110-122.
- Devine, C.G. (2007). Psychological Autism, Institutional Autism end Economics. E. Fullbrook (Ed.) Real World Economics: - A Post-Autistic Economics Reader: İçinde 35-44. New York: Anthem Press.
- Dow; s.C. (2001). The Relevance of Controversies for Practice as Well as Teaching, Post Autistic Economics Newsletter (e-journal), 2001 (6): <http://www.paecon.net/PAEtexts/Dow1.htm> (erişim: 23.04.2015).
- Fine, B. (2004). Sıradışı Bir Disiplin. (Çev. G. T. Acar). K. Ardiç (Der.) Post Otistik İktisat: İçinde 120-122. İstanbul: İFMC İktisat Dergisi Yayınları.
- Fitzgibbons, A. (2000). The Nature of Macroeconomics: Instability and Change in the Capitalist System, Cheltenham, Northampton: Edward Elgar Publishing.
- Fullbrook, E. (2002). The Post-Autistic Economics Movement: A Brief History. Journal of Australian Political Economy, 50: 14-23.
- Galbraith, J.K. (2002). Can We Please Move Move On? A Note On The Guerrien Debate, Post-Autistic Economics Review (e-journal), 2002 (15): <http://www.paecon.net/PAEReview/issue15/Galbraith15.htm> (erişim: 27.04.2015).
- Guerrien, B. (1999). Neo-Klasik İktisat. (Çev. E. Tokdemir). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Guerrien, B. (2004a). Standart Mikroekonomiyi Sürdürmeye Değer Bir Neden Var Mı?. (Çev. G. T. Acar). K. Ardiç (Der.) Post Otistik İktisat: İçinde 55-58. İstanbul: İFMC İktisat Dergisi Yayınları.
- Guerrien, B. (2004b). Bir Kez Daha Mikroekonomi Üzerine. (Çev. G. T. Acar). K. Ardiç (Der.) Post Otistik İktisat: İçinde 84-90. İstanbul: İFMC İktisat Dergisi Yayınları.
- Kara, A. (1996). Neoklasik İktisatta Pozitivist Metodoloji: Eleştirel Bir Yaklaşım. Ö. Demir (Der.) İktisatta Yöntem Tartışmaları: İçinde 132-159. Ankara: Vadi Yayınları.
- Keen; s. (2004). Guerrien'in Sorusuna İki Bakış. G. T. Acar (Çev.). K. Ardiç (Der.) Post Otistik İktisat: İçinde 77-79. İstanbul: İFMC İktisat Dergisi Yayınları.
- Lowenberg, A.D. (1990). Neoclassical Economics As a Theory of Politics and Institutions. Cato Journal, 9 (3): 619 – 639.
- Martinas, K. (2004). Fayda Maksimizasyonu İlkesi Gerekli mi? (Çev. G. T. Acar). K. Ardiç (Der.) Post Otistik İktisat: İçinde 95-99. İstanbul: İFMC İktisat Dergisi Yayınları.
- Mcckloskey, D. (2004). Evet, Mikroekonomiyi Sürdürmeye Değer Bir Neden Var. (Çev. G. T. Acar). K. Ardiç (Der.) Post Otistik İktisat: İçinde 82-83. İstanbul: İFMC İktisat Dergisi Yayınları.
- Morrison, R. (2004). Post Otistik İktisat. (Çev. G. T. Acar). K. Ardiç (Der.) Post Otistik İktisat: İçinde 219-221. İstanbul: İFMC İktisat Dergisi Yayınları.
- Neumann, M. (1994). Neoklasik. O. Issing (Der.) Geschichte Der Nationalökonomie: İçinde 255-269. München: Verlag Vahlen.
- Raveaud, G. (2001). Teaching Economics Through Controversies, Post Autistic Economics Newsletter (e-journal), 2001 (5): <http://www.paecon.net/PAEtexts/Raveaud1.htm> (erişim: 23.04.2015).
- Raveaud, G. (2002). For Guerrien... and beyond, Post-Autistic Economics Review (e-journal), 2002 (13): <http://www.paecon.net/PAEReview/wholeissues/issue13.htm> (erişim: 27.04.2015).
- Reiß, W. (1997). Mikroökonomische Theorie, 4. Aufl, München: Oldenbourg Verlag.

Robinson, J. (1984). İktisat Felsefesi. V. Savaş (Çev.). Marmara Üniversitesi Yayın No: 417. İstanbul: Fatih Yayınevi Matbaası.

Roubini, N. ve S. Mihm (2011). Kriz Ekonomisi: Dünya Ekonomisinin Çöküşü ve Geleceği, I. Tezcan (Çev.). İstanbul: Pegasus Yayınları.

Ruben, E. (2012). İktisat Öğretimi Üzerine Bir Yazın Taraması, Türkiye Ekonomi Kurumu: Tartışma Metni, 2012 (50): <http://www.tek.org.tr/dosyalar/05-RUBEN.pdf>, (erişim: 21.04.2015).

Sapır, J. (2004). Guerrien'in Makalesine Yanıt. (Çev. G. T. Acar). K. Ardıç (Der.) Post Otistik İktisat: İçinde 65-66. İstanbul: İFMC İktisat Dergisi Yayınları.

Şimşek; s.ve Ş.Cicioğlu (2006). İktisat Eğitiminde Temel Sorunlar ve Öneriler. Türk Ağır Sanayi ve Hizmet Sektörü Kamu İşverenleri Sendikası Dergisi, 20 (3), 17 –29.

Tutar, E. ve Eren, M.V. (2011). Post Otistik İktisadın 2008 Global Ekonomik Krizine Bakışı: Türkiye İçin Bir Durum Değerlendirmesi. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4 (7): 299-314.

Vanberg, V.J (2005). Der Markt als kreativer Prozess: Die Ökonomik ist keine zweite Physik, Freiburger Diskussionspapiere zur Ordnungsökonomik, 05 (12): http://www.wipo.uni-freiburg.de/dateien/research/folder.2005-09-22.7371202696/05_12bw.pdf (erişim: 28.04.2015).